

***KOHALIKE OMAVALITSUSTE TOETUS LASTEGA
PEREDELE EESTIS***

2007

Mare Ainsaar, Kadri Soo

Tartu Ülikool

Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut

2008

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. LASTEPÄEVAHOID.....	5
1.1. PÄEVAHOIU ERINEVAD VORMID	6
1.2. JÄRJEKORRAD.....	7
1.3. LASTEPÄEVAHOIU MAKSUMUS	9
1.4. KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUS	10
1.5. LAPSEVANEMA POOLT MAKSTAV OSA	12
2. ÜLDHARIDUS JA HUVIHARIDUS	18
2.1. KOOLID JA MUUD HARIDUSASUTUSED	20
2.2. HUVIHARIDUS JA VABA AEG	21
3. KOHALIKUD TOETUSED JA TEENUSED LASTELE JA PEREDELE	25
3.1. KOHALIKUD TOETUSED LASTELE JA PEREDELE.....	25
3.1.1 Lastega seotud toetused.....	27
3.1.2 Koolitoetused.....	28
3.1.3 Tervisetootused.....	29
3.1.4 Muud toetused.....	29
3.2. PERETOETUSTE SÖLTUMINE SÜNNIJÄRJEKORRAST NING PERE MAJANDUSLIKUST OLUKORRAST	30
3.3. KOHALIKUD TEENUSED LASTELE JA LASTEGA PEREDELE	31
4. OMAVALITSUSTE TOETUS LASTEGA PEREDELE JA LASTELE KOKKU	34
KOKKUVÕTE	37

SISSEJUHATUS

Käesolev uurimus käsitleb omavalitsuste toetust lastele ja lastega peredele. Selliseid uurimusi on korraldatud rahvastikuministri eestvedamisel alates aastast 1999. Aja jooksul on uurimuste kvaliteet paranenud ning eriteemad kohati vahetunud, kuid ankeedi põhiolemus on jäänud üldjoontes samaks. Uurimuse eesmärk on anda ülevaade omavalitsuste toetustest lastepäevahoiule, koolidele, huviharidusele ja lastega peredele. Tähelepanu keskpunktiks on kohaliku omavalitsuse poolt lastele ja lastega peredele ette nähtud rahalised vahendid. Tekkinud aeg-read perede toetamise trendide kohta lubavad analüüsida ka kohalike omavalitsuste lapsesõbralikkust määravaid tegureid ja nende muutust ajas.

Uurimuse andmed võimaldavad pöörata avalikku ja poliitilist tähelepanu omavalitsuste tegevustele laste ja perede elu parandamisel ning pikemas perspektiivis motiveerida omavalitsusi enam panustama lastega seotud valdkondadesse. Kuna tegemist on omavalitsuse tasandi monitooringuga, siis jäid teadlikult vaatluse alt välja kõik toetused ja muud meetmed, mis olid finantseeritud keskvalitsuse poolt.

Uurimuse teostamiseks kasutati ankeetküsitlust. Ankeet saadeti kõigisse omavalitsustesse posti teel 2008. aasta veebruaris. Küsimustik sisaldas seekord kokku 47 küsimust ning oli jaotatud neljaks osaks (lastepäevahoid, laste huviharidus ja vaba aeg, koolid, täiendavad toetused kohalikust eelarvest lastega peredele).

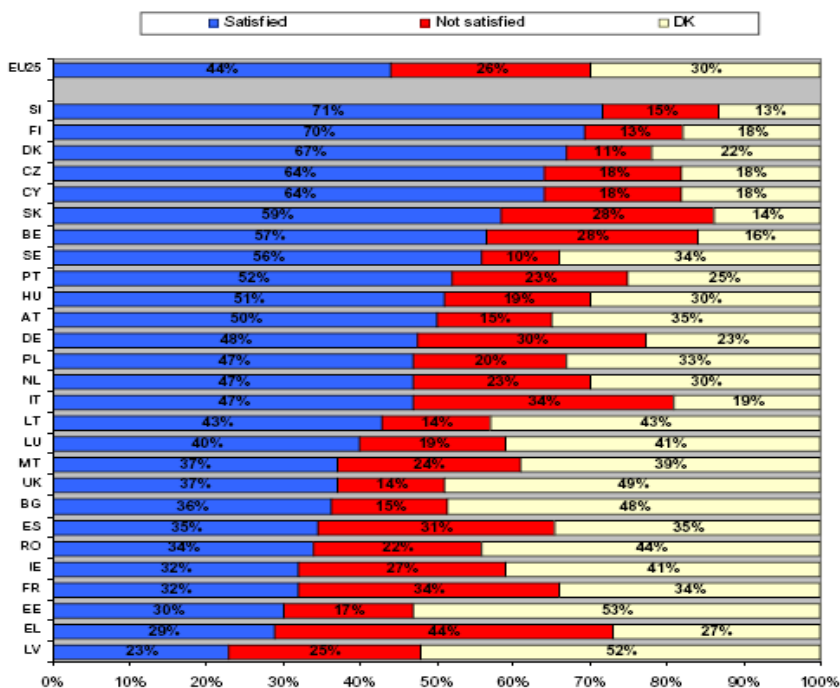
Lastepäevahoiu puhul uuriti eelkõige teenuse maksumust ning selle kujunemise tagamaid. Koolide puhul fikseeriti omavalitsuste kulud koolivõrgule. Omavalitsuse peretoetuste puhul vaadeldi kohalikust eelarvest makstavate toetuste olemasolu, suurust ning saajate arvu. Taustinformatsiooniks kasutati ametkondlikke andmebaase (rahvastik ja 0-18aastaste laste arv kogu rahvastikust – Eesti Statistikaamet, omavalitsuste kõigi vahendite keskmine summa elaniku kohta, keskmine toimetulekutoetuse suurus inimese kohta – Sotsiaalministeerium). 2008. aasta aprilliks olid ankeedile vastuse saatnud kõik Eesti omavalitsused. Eestis on toimumas omavalitsuste ühinemine ning valdu ja linnu jääb pidevalt vähemaks. Kokku on selle uuringu andmebaasis 227 omavalitsuse andmed.

Varasemate uuringute tulemused on kõigile eestimaalastele kättesaadavad rahvastikuministri büroo kodulehel www.rahvastikuminister.ee.

Uurimisrühm tänab Rahvastikuministri bürood ja statistikaameti regionaalarengu andmebaasi abi eest uurimuse läbiviimisel ning kõiki kohaliku omavalitsuse töötajaid, kes aitasid kaasa usaldusväärsete andmete kogumisele.

1. LASTEPÄEVAHOID

Lastepäevahoiu teenuse kättesaadavuse tagamine on olulisemaid töö ja pereelu ühitamise tingimusi. Eestis on suhteliselt hästi arenenud lasteaedade süsteem, millega ei olda siiski päriselt rahul. Nimelt näitavad rahvusvahelised võrdlusuuringud, et eestimaalased hindavad lapse päevahoiu taset võrreldes teiste Euroopa riikidega suhteliselt keskmiseks. Nimelt on Eestis suhteliselt väike nii rahulolijate kui rahulolematute protsent (Joonis 1)

Joonis 1. Rahulolu lastepäevahoiuga erinevates Euroopa riikides (Allikas: Social capital 2006, DK = „ei tea”)

Varsemad uuringud (Ainsaar ja Soo 2006, 2005) viitavad eelkõige regionaalsele päevahoiu kohtade puudusele Eestis. Viimastel aastatel kasvama hakanud sündimus võib tulevastel aastatel selgete meetmete puudumisel veelgi süvendada lasteaiakohtade puuduse probleemi.

Rahvusvaheliselt oluliseks teemaks on ka paindlikud päevahoiu lahtioleku ajad, et need võimaldaksid vanematel ühendada laste kasvatamist ja palgatöö tegemist. Eesti laste päevahoiu selgeks tunnuseks on asjaolu, et tegemist ei ole ainult laste eest hoolitsemisega, vaid koolieelse õppeasutusega päris varasest vanusest peale. Seega loetakse lastele väga kasulikuks osalemist lasteaedades enne kooli minekut.

1.1. Päevahoiu erinevad vormid

Valdavalt on Eesti omavalitsustes oma (munitsipaalomandis) lasteaed või päevakeskus. Seoses omavalitsuste ühinemise ning suuremaks muutumisega, on vähenenud nende omavalitsuste arv, kes ei finantseerinud oma vahenditest üldse laste päevhoidu. **2007. aastal ei rahastanud kuus omavalitsust ise oma territooriumil lastepäevahoidu**, vaid see puudus või teenust osteti teistest omavalitsustest (Alajõe, Kohtla, Lügánuse, Meeksi, Palupera, Piirisaare). Kaks valda – Meeksi ja Piirisaare - ei rahastanud üldse lasteaiateenuseid 2007. aastal mitte mingil moel. Väga tavapärane on lastepäevahoiu teenuse ostmine teistest omavalitsustest. Nii talitas umbes 91% omavalitsustest. Tabel 1 annab ülevaate päevahoiu teenuse liikidest erinevates omavalitsustes.

Tabel 1. Lastepäevahoiu võimalused linnas ja maal 2005 ja 2007

		On munitsipaal-lasteaed või päevakeskus		On eralasteaed		Muu KOV rahastatud päevahoid, mängutuba, hoidjad jne		Ei ole päevahoidu, kuid toetatakse väljaspool KOV käivaid lapsi		Ei ole lasteaeda ja ei toetata		Arv 2007
		2005	2007	2005	2007	2005	2007	2005	2007	2005	2007	N
Linn	N	33	33	7	9	5	11	0	0	0	0	33
	%	100	100	21	27	15	33	0	0	0	0	100
Maa	N	188	184	8	19	21	38	5	3	2	2	194
	%	95	95	4	9	11	20	3	1,5	1,0	1,0	100
Kokku	N	221	217	15	28	26	49	5	3	2	2	227
	%	95	95	6	12	11	22	2	1	1	1	100

Kahe aastaga on (2005-2007) on kohalike omavalitsuste poolt rahastatud lastehoiu teenuste võimalused muutnud mitmekesisemaks. Juurde on tulnud nii eralasteaedu kui väga erinevaid muid kohaliku omavalitsuse poolt finantseeritud alternatiivseid hoiu võimalusi.

Enamuses omavalitsustes on siiski ka oma kohaliku omavalitsuse omanduses olevad lasteaiad või päevakeskused¹: need on olemas kõigis linnades ja 95% valdades. Nii linnades kui maal on suurenenud eralasteaedade arv. Kui linnadest on eralasteaiad ligi veerandis, siis maal on nad 9 % omavalitsustes (Tabel 1). Ka muud alternatiivsed päevahoidu võimalused on linnade poolt enam toetatud kui maavaldades. Alternatiivse päevahoiu toetamise võimalused korreleerusid tugevasti lasteaiakohta järjekordade olemasoluga. Alternatiivhoid on toetatud sageli just lasteaiakohtade puuduse leevendamiseks.

¹ Päevakeskusteks nimetatakse lasteaedu kohtades, kus pole piisavalt palju lapsi, et korraldada eri vanuses laste õppetööd eraldi.

Tabel 2. Laste arv kokku erinevates kohaliku omavalitsuse poolt finantseeritud lastepäevahoiu vormides 2005 ja 2007

	2005			2007		
	linn	maa	kokku	linn	maa	kokku
Kohaliku omaval	36781	14904	51685	39165	16726	55891
Eralasteaed	712	297	1009	1051	604	1655
KOV perepäevahoid	0	35	35	47	34	81
KOV Mängutuba	4812	604	5416	219 ²	2424	2643
Laste hoidjad, era perepäevahoid	0	0	0	197	236	433
Perekeskus	20	12	32	26	411	437
Muu	0	56	56	150	202	352
Kokku	42325	15908	58233	40855	20637	61492
Väljaspool KOV	878	2391	3269	955	2842	3797

Tabel 2 näitab laste arvu suurenemist kõigist alternatiivsetes päevahoiu vormides 2005-2007. Samuti on jätkumas trend, et järjest enam lapsi käib lasteaias väljaspool oma kohaliku omavalitsuse piire. Kokku on suurenenud kõigi päevahoiust osa saavate laste arv.

1.2. Järjekorrad

40% omavalitsustes oli 2008. aasta jaanuaris lasteaedade järjekorrad. Võrdlus eelmiste aastatega näitab et järjekorrad on suhteliselt püsivad (Tabel 3), kuigi järjekorras olevate laste arv kõige problemaatilisemates linnades on vähenenud.

Uuringu järgi on järjekord kõige suuremaks probleemiks Viimsi vallas (ligi 970 last), Tallinnas (490 last), Jõhvi vallas (340 last), Tartu linnas (270 last) ja Harku vallas (250). Samas tekitab defitsiit ka ise järjekordi, sest mitte kõik lapsed, kes on järjekorras, ei taha kohe lasteaeda, vaid on ettenägelike vanemate poolt pandud ootele.

Tabel 3. Omavalitsuste arv, kus on lasteaia järjekorrad 2002-2008

	Vald		Linn		Kokku	
	%	Arv	%	Arv	%	Arv
2002 september	33	67	57	24	37	110
2003 september	43	87	69	27	48	114
2004 september	48	95	69	27	51	122
2006 jaanuar	38	76	63	21	41	97
2008 jaanuar	37	71	64	21	40	92

² Osad linnad ei ole osanud välja tuua täpset laste arvu, kes mängutoas mängimas käivad. Seetõttu on linnade puhul mängutoas osalevate laste arv alaraporteeritud.

Tabelis 3 torkab silma suur vahe 2004. ja 2006. aasta puhul. Aastate võrdlemisel tuleb siiski arvestada ka võimalusega, et päevahoiu järjekordade näitajaid mõjutab mõnevõrra küsitlusmoment. Nimelt koguti 2002, 2003 ja 2004 aastal andmeid septembrikuu kohta, 2006 ja 2008 aastal aga jaanuarikuu kohta. Ootuspärane on septembrikuu kõrgem järjekordade loomulik tase: suve lõppedes otsivad vanemad lapsele kohta ning on vahel pannud lapse järjekorda ka mitmesse asutusse. Samas, septembrikuu eripära võib mõjutada küll järjekorras olevate laste arvu, eriti suuremates linnades, kuid ei mõjuta järjekorra probleemiga omavalitsuste hulka.

Kohalike omavalitsustelt küsiti ka seda, mida nad on teinud lasteaia järjekordadega toime tulekuks. Kõige enam on loodud füüsiliselt juurde uusi lasteaia kohti, kuid on kasutatud ka mitmeid alternatiivseid laste päevahoiu võimalusi ning püütud kohaneda olemasolevate ressursside piires³. Täpsema ülevaate erinevatest tegevustest ning nende kasutamise sagedusest annab allolev loetelu.

Vastused tegevuste kohta lasteaia järjekordade vähendamiseks:

1. Uute kohtade juurde loomine

Ettevalmistused lasteaia ehitamiseks või selle ehitamine (25), renoveerimiseks (21), uute rühmade tegemine vanadesse lasteaedadesse (38), lasteaed–algkooli muutmine lasteaiaks, sobivate ruumide otsimine lastehoiuks (2), lapsehoiu koha avamine (2).

2. Alternatiivsete võimaluste otsimine

Teiste KOVide teenuse kasutamine (4), lapsehoiutoetuse maksmine (9), lapsehoidjate koolitamine, sõidutoetuse maksmine laste transportimiseks kaugematesse lasteaedadesse, erateenuse eest maksmine (7).

3. Kohanemine olukorraga olemasolevate ressurssidega

Rühmades laste arvu suurendamine (6), vastuvõttureeglite muutmine .

---

³ Kõik tegevused on jagatud kolme rühma pärast omavalitsustelt vabalt valitud vastuste saamist.

1.3. Lastepäevahoiu maksumus

98% kogu lastepäevahoiu kulutustest on seotud kohalike omavalitsuste oma lasteaedadega. Alljärgnevalt analüüsitakse lastepäevahoiu maksumust ja selle komponente ühe kuu kohta (aasta tulemus on jagatud 12ga). Tulemused on esitatud vaid nende omavalitsuste kohta, kus oma lasteaia teenus oli kasutusel. Kogu koha maksumuse hulka on arvatud kõik omavalitsuse poolt tehtud kulutused päevahoiule 2007. aastal.

Keskmiselt investeeriti kohalikku lasteaeda 3778 krooni kuus ühe lasteaia käiva lapse kohta kuus, sellest oli omavalitsuse oma vahendeid 3340 krooni lapse kohta. Laste päevahoiu kulude tasumine *teisele omavalitsusele* oli jätkuvalt mõnevõrra odavam omavalitsuse jaoks (2287 krooni lapse kohta) kui oma lasteaia pidamine. Kokku maksid teisele omavalitsusele oma laste päevahoiu eest 2007. aastal 91% Eesti omavalitsustest. 2004. aastal tasusid omavalitsused keskmiselt 1600 krooni, 2005. aastal 1800 krooni ja 2007. aastal 2290 krooni lapse kohta kuus.

2007. aastal said enamus (31) Eesti linnadest ja 177 valda *teistelt omavalitsustelt* lastepäevahoiu teenuse osutamise eest raha. 2007. aastal maksti linnadele ühe lapse eest keskmiselt 2370 EEK kuus ja valdadele 2380 krooni.

Tabel 4. Kohaliku omavalitsuse kulutused lasteaiale lapse kohta kuus 2005 ja 2007

	2005				2007			
	N	Min	Maks	Keskm	N	Min	Maks	Keskm
Koha kogu maksumus kuus	214	1232	14119	2688	219	779	24689	3778
KOV-i enda kulutused lapse kohta	214	973	14119	2498	219	356	13051	3341
Sellest toitlustamiseks	214	0	990	204	209	28	690	287
Sellest palgaks	214	481	3353	1459	218	583	4241	1848
Vanema poolt makstav	217	0	610	326	219	0	919	425
Sellest toitlustamiseks	209	23*	460	234	200	100*	572	329
Sellest kohatasuks	109	10*	269	52	127	20*	450	128
Sellest õppekuludeks	163	10*	260	43	161	20*	392	72

* Väikseim nendest KOVIDest, kus on tasu

Jätkub lasteaia koha üldine kallinemine. 2004. aastal maksis üks lasteaia koht keskmiselt kokku (kogumaksumus) nii vanemate kui omavalitsuse ühisfinantseerimisel 2310 krooni, 2005. aastal 2688 ja 2007. aastal 3778 krooni.

Samuti oli tähelepanuväärseid erinevusi omavalitsuste vahel. 2007. aastal oli minimaalne laste päevahoiu koha kogumaksumus (kõik kulutused nii KOVi, vanemate kui teiste investeerijate

poolt kokku) lapse kohta kuus 779 ja maksimaalne 24689⁴ krooni. Lõviosa kuludest moodustasid palgakulud.

Erinevate aastate analüüsid on andnud koha kogumaksumuse ja valla makronäitajate vaheliste seoste kohta väga erinevat informatsiooni. **2007. aastal oli koha kogumaksumus** (kui võtta arvesse kõikidest erinevatest allikatest tulevaid investeeringuid) ***lapse kohta suurem seal, kus olid vaesemad inimesed.*** Rahvaarvu, laste arvukuse, KOV jõukuse tunnused ei olnud koha kogu maksumusega seotud.

1.4. Kohaliku omavalitsuse tegevus

Kohalik omavalitsus kattis keskmiselt 88% kogu koha maksumusest. Keskmiselt oli maavaldade kulutused ühele kohale suuremad kui linnades. Kõige suurem maa ja linna erinevuste allikas oli otseinvesteeringud. Vallad tegid enam investeeringuid lapse kohta kui linnad (Tabel 6). Seejuures panustati maal enam ka laste toitu. Linnades olid seevastu palgakulud suuremad.

Ajavahemikul 2005-2007 on kõik kulutused lasteaiale suurenenud. Erinevalt ajavahemikust 2003-2005, on jõudsalt tõusnud ka maksimumhinnad (2003 – 2005 toimus hinnatõus eelkõige miinimumhindade arvelt). Kahe aasta jooksul on kõige enam kasvanud keskmiselt kogu lasteaiaga koha maksumus lapse kohta kuus (ligi 1100 krooni võrra), omavalitsuste enda panus (linnades 1100, maal 800 krooni võrra), kulutused palkadele (linnas 500, maal 370 krooni võrra) ning seoses sellega teistele omavalitsustele lapse eest makstav summa lapse kohta kuus. Lapsevanema osalus on kasvanud keskmiselt 140 krooni võrra linnas ja 100 krooni võrra maal.

Jätkuvalt on kõige suuremad erinevused maa ja linna vahel laste toitlustamise summades (300 krooni kuus lapse kohta maal ja 200 krooni lapse kohta linnas).

2007. aastal oli linnade puhul omavalitsuse panus lasteaedadesse suurem seal, kus oli jõukam elanikkond, valdadest panustasid enam lasteaedadesse lapse kohta suurema rahvaarvuga, suurema lasteaiaga laste osatähtsusega ning suurema vahendite hulgaga vallad (korrelatsioonanalüüs).

---

⁴ Tegemist on erakorralise investeeringuga lasteaiaga ehitusse

Tabel 5. Keskmised kulutused lastepäevahoiule linnas ja maal ühe lasteaia käiva lapse kohta kuus 2005

	Linn				Maa			
	N	Miinumim	Maksim	Keskmine	N	Miinumim	Maksimum	Keskmine
Kogu oma päevakoha maksumus	33	1799	4410	2421	183	1232	14119	2736
Oma KOVs kulutused	33	1532	4039	2120	184	973	14119	2567
Sellest toitlustamiseks	33	0	615	144	184	0	990	214
Sellest palgaks	33	919	2030	1479	184	481	3353	1455
Vanema poolt makstav	33	300	610	463	187	0	580	302
Sellest toitlustamiseks	33	150	460	304	178	23	450	222
Sellest kohatasuks	26	50	269	104	96	10	230	42
Sellest õppekuludeks	26	25	260	58	152	10	170	41
Teistele omavalitsustele	31	439	3159	1783	163	425	4664	1790
Teistelt omavalitsustelt	30	213	6560	2051	127	163	7839	1793

Tabel 6. Keskmised kulutused lastepäevahoiule linnas ja maal keskmiselt ühe lasteaia käiva lapse kohta kuus 2007 (lapsevanema osa 2008)

	Linn				Maa			
	N	Miinumim	Maksim	Keskmine	N	Miinumim	Maksimum	Keskmine
Kogu oma päevakoha maksumus	33	2227	6389	3529	186	779	24690	3822
Oma KOVs kulutused	33	2101	5811	3225	186	356	13051	3361
Sellest toitlustamiseks	29	46	534	204	180	28	690	300
Sellest palgaks	33	1506	3127	1976	185	583	4241	1825
Sellest investeringud		18	3214	601	128	13	6079	748
Vanema poolt makstav	33	326	876	607	186	0	919	398
Sellest toitlustamiseks	33	176	572	394	167	100	528	316
Sellest kohatasuks	28	50	360	173	99	20	450	116
Sellest õppekuludeks	22	25	392	103	139	20	200	68
Teistele omavalitsustele	31	371	4712	2167	177	287	9054	2217
Teistelt omavalitsustelt	33	1099	5076	2556	151	173	5040	2148

1.5. Lapsevanema poolt makstav osa

2002. aasta uurimuse tulemused viitasid ajaolule (Ainsaar ja Aidarov 2003), et päevahoiu maksumus vanemate jaoks kujuneb turujõudude toimel. 2003. aastal olid erinevused vanemate poolt makstavas summas ligi kuuekümnekordsed, alates 10 kroonist lapse kohta kuus ja ulatudes 650 kroonini. Keskmine lapsevanema poolt lapse eest makstav summa oli tõusnud 2005. aastast 236 kroonilt 2008. aasta alguseks 429 kroonini kuus. 2008. aasta alguses oli kuus valda, kus vanemad ei pidanud lapse päevahoiu eest üldse maksma, ülejäänud omavalitsustes varieerub vanema tasu 25 kroonist kuni 900 kroonini lapse kohta kuus. Seega vanema poolt makstava tasu vahe on ligi 35 kordne. Keskmiselt tasuvad vanemad 11% kogu lasteaia arendamise ja ülalpidamise kuludest ning see osa on jäänud võrreldes 2005. aastaga suhteliselt stabiilseks.

Vanemate osalus lastepäevahoius eksisteerib mitmete maksete näol. 2007. aastal maksid vanemad 88% omavalitsustes lapse toidu eest, 71%-s õppetasu, 56%-s kohatasu. Võrreldes varasemate aastatega on suurenenud nende omavalitsuste arv, kus toit on tasuta. Kui ajavahemikul 2002 – 2005 tõusid tasude miinimumsummad, siis perioodil 2005 – 2007 tõusid maksimumsummad. See võib viidata omavalitsuste majanduslikule diferentseerimisele.

Jätkub lapsevanema osaluse määra erinevuste suurenemine linnas ja maal. Kui 2003 oli vahe maal ja linnas lapse eest makstava summa eest keskmiselt 135 krooni, 2004. aastal 150 ja 2005. aastal 160 krooni lapse kohta, siis 2008. aastal oli see erinevus juba 209 krooni. 2008. aastal tasusid vanemad linnades 17% lapse lasteaiateenuse kogumaksumusest ja valdades keskmiselt 10%. **Vanemate osa kogu päevahoiu rahastamisel on jätkuvalt vähenemas.**

Olulised erinevused olid vanemate poolt makstavates kogusummades linnades ja valdades (Tabel 7). Suurimad rahalised erinevused olid toidu maksumuses vanematele. Maal oli see keskmiselt 80 krooni odavam lapse kohta kuus kui linnas (samas panustavad maavallad ise enam toitlustamise rahastamise). Erinev on ka kohatasu ja õppemaksu suurus.

Tabel 7. Vanema poolt makstav summa ühe lasteaialapse eest kuus 2005 ja 2008 jaan.

	Kokku kogu maksumus est		Toitlustamine		Kohatasuks		Õppekulu	
	EEK	%	EEK	%	EEK	%	EEK	%
2005								
Linn	463	19,1	304	65,7	104,0	22,5	58,0	12,5
Vald	302	11,0	222	73,5	42,0	13,9	41,0	13,6
Keskmine	326	12,1	224	68,7	49,0	15,0	42,0	12,9
2008								
Linn	607	17,2	394	65,0	173	28,5	103	17,0
Vald	398	10,4	316	79,5	116	29,2	68	17,0
Keskmine	429	11,3	329	76,7	129	30,0	73	17,0

2008. aasta alguses maksid vanemad 33 linnas toidu eest, 28 linnas kohamaksu ja 22 linnas õppe eest. 167 maavallas tuli vanematel maksta toidu eest, 99-s kohatasu eest ja 139-s õppe eest.

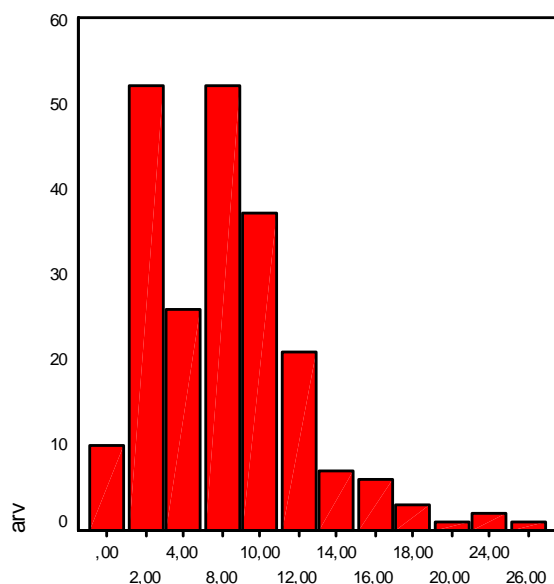
Varasemad uuringud (Ainsaar, Soo 2005) on näidanud, et vanemad maksavad lasteaia eest enam linnades, omavalitsustes, mille elanikud on jõukamad ja kus laste osatähtsus rahvastikust on väiksem. **Ka 2008. aasta andmed näitavad, et vanemate maks päevahoiu eest on suurem seal, kus inimeste sissetulekud on suuremad ning vallad või linnad rahvaarvu**

poolest suuremad. Vanema tasu on ka suurem sellistes linnades, kus on lasteaiaeaalisi lapsi enam (nõudlus suurem).

Omavalitsuste lapsepäevahoiu sõbralikkuse määramisel on kasutatud selles uurimuses juba tavaks saanud *vanemate tasu osa kõigist päevahoiu kulutustest*. On eeldatud, et päevahoiu objektiivsed kulud võivad kujuneda mitmete turujõudude toimel. Omavalitsuse ülesanne on päevahoiu kogumaksumuse osa vähendada lapsevanemate jaoks, et teha tööturul osalemise kulud vanematele võimalikult väikeseks.

Aastatega on suurenenud nende omavalitsuste arv, kus lapsevanemad ei pea päevahoiu eest üldse maksma. 2008. aastal oli neid juba kuus: Varbla, Kolga-Jaani, Ruhnu, Rannu, Helme, Torgu.

2004-2005 maksid vanemad, olenevalt omavalitsusest, 0-21% kõigist lapse päevahoiu kuludest, 2008 aastal 0-30%. Enamasti jääb vanemate osa 2-13% vahele (Joonis 2). Viimastel aastatel on vanemate osalus kogu päevahoiu maksumuse tasumisel enamikel juhtudel pigem mõnevõrra vähenenud.

Joonis 2. Lapsevanemate osaluse % kogu päevahoiu kulutuste kandmisel 2008

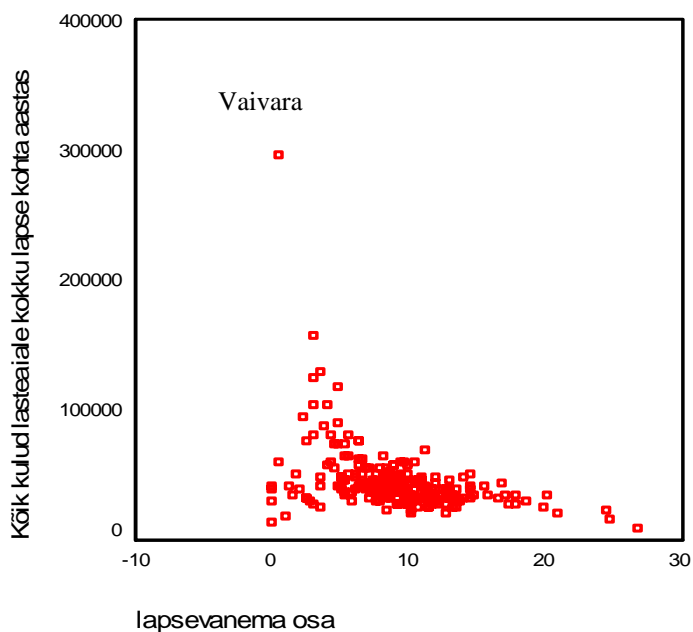
2007. aasta kõige lapsevanema sõbralikum omavalitsus on Vaivara ja Koonga vald.

„Teisel ja kolmandal kohal” tubliduselt on Helme ja Torgu vald.

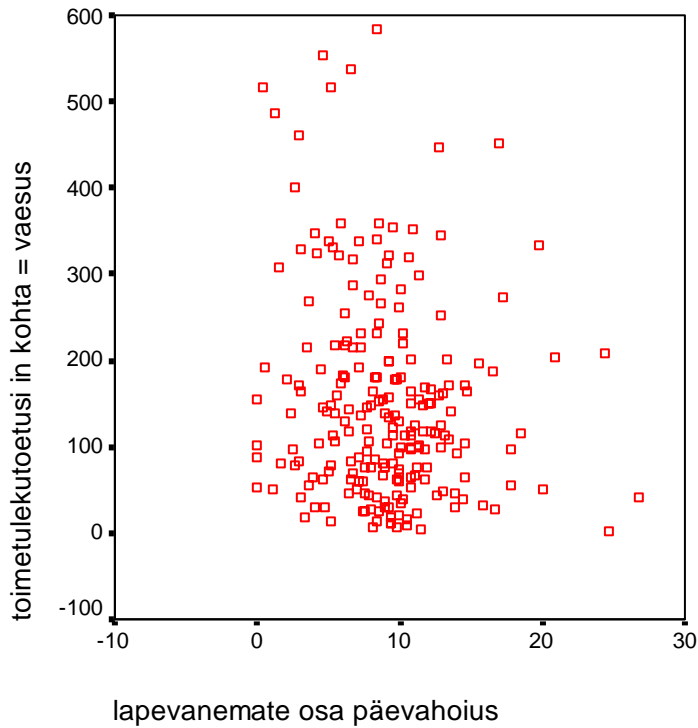
Korrelatsioonanalüüs näitas, et vanema osal lastepäevahoiu tasu maksmisel on seos kogu koha maksumusega - mida enam maksab kogu päevahoiu koht, seda suhteliselt väiksem on lapsevanemate osa (Joonis 3). Seos on ka omavalitsuse tüübiga - linnas on vanemate osa suhteliselt suurem. Omavalitsuste vaesus ja inimeste jõukus pigem tõstab vanemate osaluse osatähtsust. Ka see, kui omavalitsuses on vähe 0-18 aastaseid lapsi, suurendab üldjuhul vanemate suhtelist panust.

Kuna paljude eelpool kirjeldatud tunnuste vahel on olemas omavaheline sõltuvus, kontrolliti kõikide tunnuste mõju vanemate osaluse määrale ka ühtses regressioonmudelis. *Tulemus näitas, et kõige olulisem vanemate osaluse määra mõjutaja on linnalisus (suurendab vanemate osalust) ja vaesuse puudumine kohalike inimeste seas (suurendab samuti vanemate osalusmäära).*

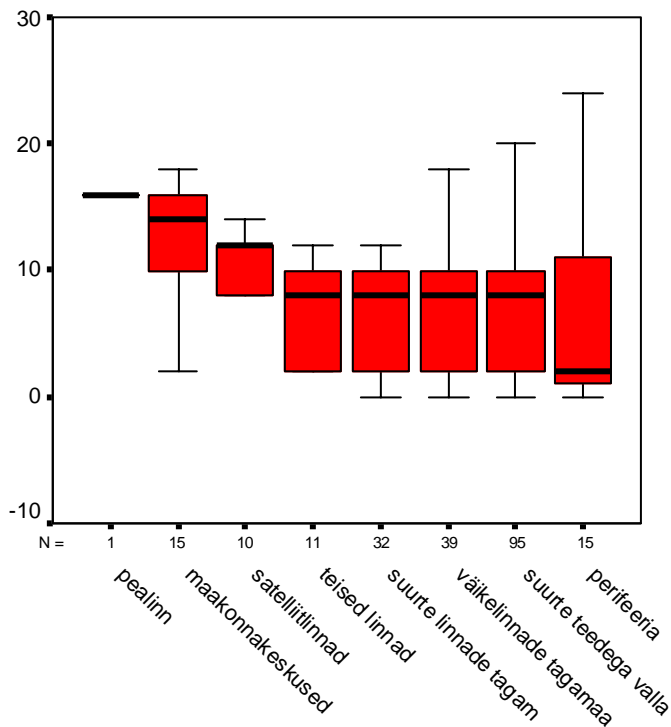
Joonis 5 kujutab täpsemalt seost omavalitsuse tüübi ja vanemate lastepäevahoiu tasumise osatähtsuse vahel. Nimelt on näha, et erinevused linnade vahel on suhteliselt suured: mida suurem linn, seda suurem on vanemate osalus. Ka perifeersed vallad eristuvad teistest oluliselt: kuigi keskmiselt on seal kõige väiksem vanemate osalustasu, iseloomustab seda rühma ka väga suur variatiivsus. Sellesse rühma kuuluvad Eesti kõige suurema vanematepoolse panusega, kui ka kõige väiksema vanemapanusega vallad. Väiksemad linnad ja mitteperifeersed vallad on omavahel suhteliselt sarnased vanemate lastepäevahoiu panustamise osas.

Joonis 3. Lasteaiaakoha keskmine maksumus ja vanemate osa kogu päevahoiu teenuse eest tasumisel 2007-2008.

Joonis 4. Üksikisiku tulumaks ja vanemate osa kogu päevahoiu maksumuse tasumisel 2007.

Joonis 5. Kohaliku omavalitsuse tüüp ja vanemate osa (%) päevahoiu kogumaksumuse tasumisel 2007-2008 (joontega on kujutatud miinimum, maksimum ja keskmist näitajat ning kast kujutab valdava osa rühma varieeruvust).

2. ÜLDHARIDUS JA HUVIHARIDUS

Uurimuses küsiti nii üldhariduskoolide kui huvihariduse rahastamise kohta. Analüüsist jäid välja kutse ja kõrgkoolid. Eraldi fikseeriti kulutused omavalitsuse koolidele, teistele omavalitsustele, kus lapsed õppisid, omavalitsuse poolt doteeritud koolitoidu maksumus ja kulutused koolitranspordile.

Laste huvihariduse ja vaba aja blokis olid eraldi küsimused spordikoolide, muusikakoolide, muude huvikoolide, laste-noortekeskuste, lastelaagrite, mänguväljakute ning vabaihenduste rahastamise kohta. Lisaks paluti omavalitsustel lisada kõik õpingute, laste vaba aja sisustamise või huviharidusega seotud tegevused, mida polnud ankeedis märgitud, kuid mida omavalitsus rahastas.

Kulutused üldharidusele ja huviharidusele jagati omavalitsuste võrdlemisel kõigi 7-18 aastaste laste arvuga samal territooriumil. Ülevaatest selgus, et kõik Eesti omavalitsused toetasid õpinguid 2007. aastal. Neli valda – Alajõe, Kohtla, Piirissaare ja Püssi maksid küll ainult teistele omavalitsustele oma laste koolihariduse eest. Enamuses omavalitsustes toetati ka laste huvitegevust. Ainult 4 omavalitsust ei toetanud mingil viisil laste huvitegevust väljaspool üldhariduskooli.

Tabel 8. Huvihariduse ja üldhariduskooli kulutused 7-18 aastase lapse kohta maal ja linnas 2003-2007 (keskmine, ainult KOV kulud)

	Maa	Linn	Eesti
2003			
Huviharidus	720	2000	930
Üldharidus	10110	7540	9690
Kokku	10830	9540	10630
2004			
Huviharidus	1201	2495	1523
Üldharidus	11667	8922	11367
Kokku	13095	11401	12910
2005			
Huviharidus	1505	2978	1849
Üldharidus	12019	9664	11574
Kokku	13163	12523	13009
2007			
Huviharidus + vaba aeg	2616	5486	3043
Üldharidus	19672	13777	18815
Kokku	22221	19672	21791

Kuna üld- ja huviharidus võivad kohati täiendada teineteist, vaatleme siinkohal neid siiski koos. Tabelis 8 on üldhariduse summade

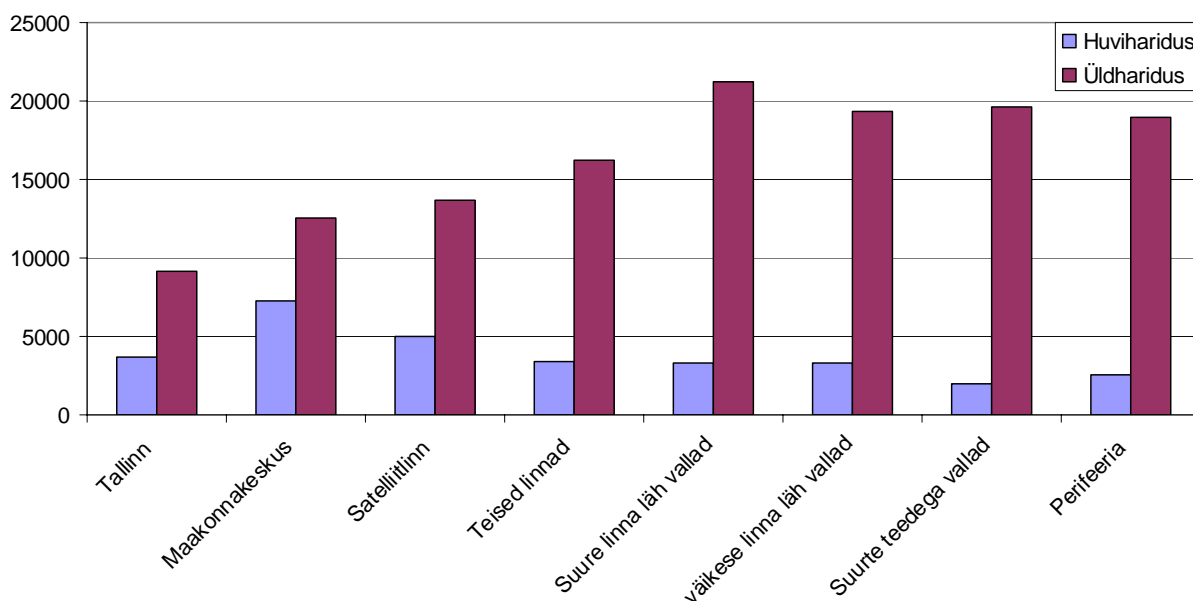
seas ka teistele omavalitustele makstav raha, koolitoit, koolitransport jms. Keskmiselt kulus 2007. aastal ühe 7-18aastase noore üld- ja huvihariduse peale kokku 21791 krooni, kusjuures valdades on märgitud summa umbes kaks ja pool tuhat krooni suurem. Valdade ja linnade peamine erinevus on selles, et linnades on kulutused huviharidusele ühe lapse kohta kaks korda suuremad (huvikoolide olemasolu) kui valdades. Valdades on seevastu kallim üldhariduse korraldamine (kulud ühe 7-18aastase lapse kohta keskmiselt 5900 krooni suuremad kui linnades).

Võrreldes eelnevate aastatega on üld- ja huvihariduskulutused lapse kohta suurenenud ligi 1,5 korda. Eriti tähelepanuväärne on kasv maaomavalitsustes.

Joonis 6 näitab detailsemalt, millised olid keskmiselt erinevat tüüpi omavalitsustes kulutused huvi- ja üldharidusele. Huvihariduse hulka on arvatud ka omavalitsuse kulutused laste ja peredega tegelevatele MTÜ-le. Jooniselt selgub, et üldharidusele tehtavad kulutused on kõige väiksemad Tallinnas ning kasvavad vastavalt omavalitsuste väiksemaks muutumisele.

Kulutusi üldharidusele seletab peamiselt koolis õppivate laste arv - nimelt on üldhariduskulud lapse kohta suuremad seal, kus on vähem kooliõpilasi ($r = -0,14$).

Huviharidusele tehtavate kulutuste puhul eksisteerib aga vastupidine seos – mida rohkem lapsi, seda suuremad on ka kulutused ($r = 0,15$). Erandiks on Tallinn, kus huvihariduses osalevate laste suur arv alandab huvihariduse omahinda.

Joonis 6. Kohaliku omavalitsuse tüüp ja kulutused laste üldharidusele ja huviharidusele ning vaba aja sisustamisele 7-18aastase lapse kohta 2007.

2.1. Koolid ja muud haridusasutused

Tabelis 9 on toodud linna- ja maaomavalitsuste kulutused erinevat tüüpi koolidele⁵. Kõige suuremad olid omavalitsuste kulutused algkoolide ühe õpilase kohta. Linnades olid erinevused alg-, põhi- ja keskkoolidele tehtavates keskmistes kulutustes väiksemad kui valdades. Valdades läheb ühe algkooli õpilasele koha kindlustamine omavalitsusele keskmiselt 2,6 korda rohkem maksma kui ühe keskkooli või gümnaasiumi finantseerimine.

Kokkuvõttes investeeritakse maal siiski kõigisse kooliõpilastesse enam kui linnades.

Tabel 9. Omavalitsuste kulutused alg-, põhi- ja keskkoolidele ühe õpilase kohta 2007. aastal (kroonides)

	Linnad			Vallad		
	Minim. summa	Maksim. summa	Keskmine summa	Minim. summa	Maksim. summa	Keskmine summa
Algkoolid	10162	20831	14660	15732	157108	47839
Põhikoolid	8273	24346	13635	5655	150338	29424
Keskkoolid/gümnaasiumid	5990	22864	12704	5364	39283	18032

Kõik omavalitsused maksid teistele omavalitsustele n.n kooliteenuse eest. Keskmine summa, mida teistele omavalitsustele 2007. aastal maksti, oli 11270 krooni ühe õpilase kohta. Siin linnade ja valdade poolt tasutud summas statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu.

Taustatunnuste analüüsist selgus et nii linnades kui ka maal olid kõige suuremad omavalitsuste investeeringud üldharidusse seal, kus omavalitsuse tulubaas oli suurem ($r = 0,28$).

Koolitoit

Seoses riikliku toetusega koolitoidule on vähenenud mõnevõrra nende omavalitsuste arv, kes toetavad koolitoitu. **Kui 2005. aastal hüvitas 88% omavalitsustest õpilastele osaliselt või täielikult koolitoidu, siis 2007 aasta oli selliseid omavalitsusi 82% (91% linnadest ja 80% valdadest).** 2007. aastal oli keskmine summa ühe saaja kohta 1199 krooni aastas.

⁵ Ankeedis küsiti vaid omavalitsuse eelarvest tehtavaid kulutusi

Koolitransport

94% omavalitustest (73% linnadest ja 98% valdadest) hüvitas kas osaliselt või täielikult koolitranspordiga seotud kulusid. Keskmiselt kulus bussisõidu kompenseerimiseks 420 krooni kuus (aasta summa jagatud 9 kuuga) ühe lapse kohta, mis oli oluliselt vähem kui 2005. aastal. Linnades oli keskmine kulu sõitja kohta kuus 261 krooni, valdades 492 krooni. Mõned omavalitsused eraldasid lisaks nendele summadele veel ka toetusi peredele muude transpordikulude katmiseks (vt ptk 3).

2.2. Huviharidus ja vaba aeg

2007. aastal finantseerisid Eesti omavalitsused kohalikust eelarvest keskmiselt 5100 krooniga ühe lapse huviharidust ja vaba aja sisustamist (Tabel 10). Linnade poolt tehtud kulutused huvitegevusele olid 2007. aastal ligi saja krooni võrra suuremad kui valdades. Seega on vahe linnade ja maa laste vahel võrreldes 2005 aastaga tunduvalt vähenenud.

Ühe lapse huviharidusele kulutatud summad varieerusid oluliselt omavalitsuste lõikes. Vahe oli tingitud peamiselt sellest, et osad omavalitsused pidasid üleval tervet huvikooli, teised aga kompenseerisid ainult huvitegevuses osaleva lapse kohatasu. Samal ajal kui linnades toimub ühe teenust saava lapse kohta summade langus, siis maavaldades on see suurenenud.

Tabel 10. Huvihariduse keskmine maksumus ühe saaja kohta 2005. ja 2007. aastal (kroonides va MTÜdele makstud summad)

	2005. aasta			2007. aasta		
	Linn	Maa	Eesti keskmine	Linn	Maa	Eesti keskmine
Spordikoolid, ringid	4364	4364	4364	6238	4461	4749
Muusikakoolid, ringid	13964	13964	13964	17881	13214	14051
Muud huvikoolid, ringid	4303	4303	4303	6090	4653	4893
Noortekeskused	3370	3370	3370	3233	3872	3738
Laste- ja noortelaagrid	968	968	968	1301	1041	1092
Mänguväljakud	504	504	504	952	1219	1184
Muu huvitegevus	867	867	867	3888	1529	1922
Kokku huviharidus	6219	4728	4946	5184	5090	5095

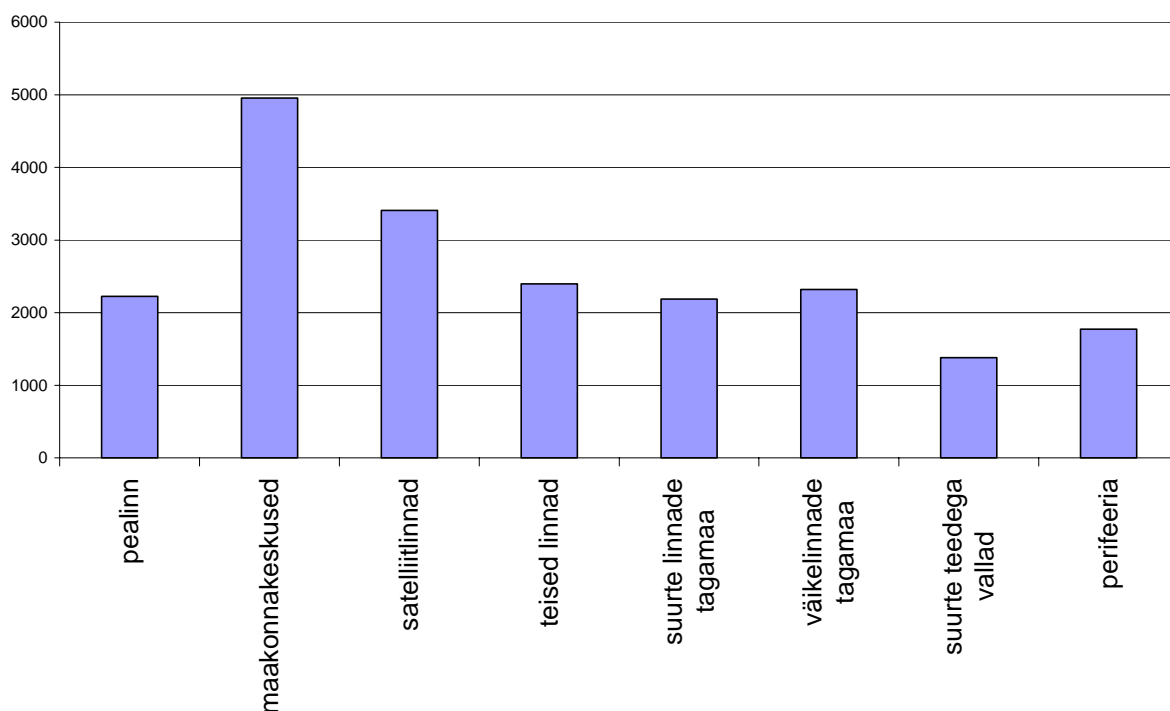
Kõige rohkem maksid omavalitsused 2007. aastal ühe muusikakoolis või -ringis käiva lapse eest, keskmiselt 14051 krooni aastas saaja kohta. Suhteliselt suured olid investeeringud lapse kohta ka spordiga tegelejate (4749) ja muudes huvikoolides käijate (4893) kohta.

Muu huvitegevuse all märkisid omavalitsused laste huvihariduse ja vaba aja sisustamisega seotud kulutusi, mis küsimustikus esitatud loetelus ei olnud välja toodud. Valdavalt nimetati toetussummasid ühekordsetele üritustele (kooliekskursioonid, spordipäevad, võistlused, laulupeod, toetused lasteorganisatsioonidele, nagu Noorkotkad ja Kodutütred).

Kui vaadata huviharidusele mõeldud summasid kõigi 7-18 aastaste laste kohta, siis selle näitaja järgi on linnades ja maal ligi kahekordne vahe. Nimelt kulutavad maaomavalitsused keskmiselt ühe 7-18 aastase lapse kohta aastas 6219 krooni, samal ajal kui linnades on see 11688 krooni. Osaliselt võib erinevus tuleneda ka sellest, et maal on paljud huvitegevused seotud hoopis kooliga ning seega ka kooliga seotuid kulutuste all.

Laste ja peredega tegelevate mittetulundusühenduste tegevusi kompenseerisid 2007. aastal 123 omavalitsust (54%). Keskmise MTÜ-le makstud summa ühe 7-18aastase lapse kohta oli 148 krooni.

Joonisel 7 on näha, et kõige rohkem toetasid huviharidust keskmiselt ühe lapse kohta maakonnakeskused ja satelliitlinnad. 2007. aastal ühe lapse kohta kõige suuremaid kulutusi vaba aja sisustamisele ja huviharidusele teinud omavalitsustest võib ära märkida Meeksi valla ja Valga linna.

Joonis 7. Kohalike omavalitsuste kulutused huviharidusele ja vaba aja sisustamisele ühe omavalitsuse 0-18aastase lapse kohta 2007 (kroonides aastas)

Omavalitsuste kulutused laste huviharidusele olid statistiliselt oluliselt seotud vaid asula linnalise olemusega – linnades oli omavalitsuste panus sellesse suurem. Teiste taustatunnustega puudusid statistiliselt olulised seosed.

3. KOHALIKUD TOETUSED JA TEENUSED LASTELE JA PEREDELE

3.1. Kohalikud toetused lastele ja peredele

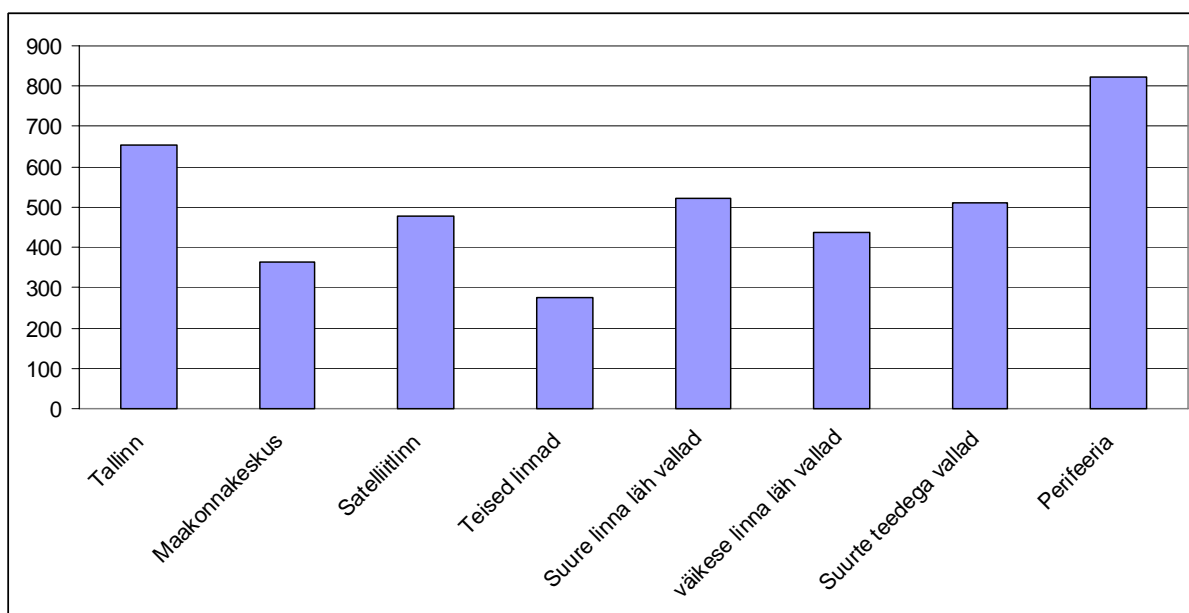
Kõige populaarsemad peretoetused Eestis 2007. aastal olid kohalik sünnitoetus, jõulutoetus, 1. klassi mineja toetus, toetus lastele prillide muretsemiseks ning perele raske majandusliku olukorra puhul (Tabel 11). 2005. aasta tulemustega võrreldes selgub, et märgatavalt oli suurenenud omavalitsuste arv, kes maksid jõulutoetusi, kompenseerisid transpordikulusid ja prillide muretsemisega seotud kulutusi. Samuti oli 2007. aastal rohkem omavalitsusi, kes maksid lastele kooli alustamise ja õppevahendite muretsemisega seotud toetusi. Peaaegu kõik toetuste summad on kahe aasta jooksul märgatavalt suurenenud. Keskel läbi oli 2007. aastal toetustesumma ühe saaja kohta 1,4 korda suurem kui kaks aastat varem. 2005. aastaga võrreldes on kõige rohkem suurenenud paljulapseliste perede toetus (keskmiselt 1048 kr.) ja sünnitoetus (852 kr.).

Peretoetuste kasutamise võrdlemiseks jagati omavalitsuste poolt makstud kogu peretoetuste summa omavalitsuses elavate 0-18aastaste laste arvuga. Linnade poolt makstud keskmine peretoetuste summa lapse kohta oli oluliselt väiksem kui valdades. 2007. aastal maksti linnades 396 ja valdades 520 krooni lapse kohta (2005. aastal vastavalt 222 ja 359 krooni). **Suurimad laste- ja peretoetused ühe lapse kohta olid Saue linnas ja Ruhnu vallas (2073 krooni lapse kohta).** Mõlemal aastal maksid suuri peretoetusi veel Vormsi, Lümända ja Vaivara vald. Linnadest olid suurimad toetused ühe lapse kohta veel Maardus, Põlvas ja Tallinnas. Üleüldse torkavad 2007. aastal peretoetuste suuruse poolest silma saartel asuvad omavalitsused – 11 parima seas oli 6 saarelist valda.

Joonis 8 illustreerib eri tüüpi omavalitsuste poolt peretoetustele makstud summasid ühe 0-18aastase lapse kohta. Jooniselt on näha, et peale Tallinna maksid keskmiselt suuremaid toetusi veel perifeersed vallad, suurte teedega ja suurlinnade lähivallad. ***Linnade puhul ei olnud peretoetuste summa lapse kohta seotud statistiliselt oluliselt ühegi taustatunnusega, ehkki märgatav positiivne seos oli omavalitsuse tulubaasi suurusega. Seevastu valdade puhul esines tugev positiivne korrelatsioonseos peretoetusteks makstava summa ning omavalitsuse suuremate tulude ($r = 0,53$) ja inimestele makstavate toimetulekutoetuste***

Tabel 11 . Kohalikud laste- ja peretoetused saaja kohta 2005. aastal (kroonides)

Toetuse nimetus	2005. aasta		2007. aasta			
	% KOV	Keskmine	% KOV	Min.	Maks.	Keskmine
Sünnitoetus	98	2290	99	400	6650	3142
Beebipakk	13	615	16	63	2658	495
Väikelapse toetus	13	1067	14	79	12600	1505
Esimesse klassi mineja toetus		617		75	5000	966
		572		200	3105	954
Õppeaasta alguse toetus	82 ⁶	455	88	10	4758	730
Toetus koolivahendite muretsemiseks						
Põhikooli lõpetaja toetus	48	440	53	90	3000	548
Gümnaasiumi lõpetaja toetus	46	616	51	100	10000	930
Toetus edukale õppurile	27	851	32	31	10000	1361
Üliõpilase, kutsekooli õpilase toetus	39	1809	41	125	28000	2553
Internaadis elamise toetus	15	4010	21	275	11600	3270
Jõulutoetus	75	135	85	29	1656	147
Toetus raske majandusliku olukorra puhul	66	856	69	67	4169	1129
Transpordikulude hüvitamine	45	1730	55	123	27300	2376
Riiete, abivahendite jaotamine	11	567	13	50	3000	1017
Toetus prillide ostmiseks	69	600	77	63	2750	794
Ravimite hüvitamine	45	558	42	52	2000	726
Paljulapselise pere toetus	45	1324	45	30	30000	2372
Puudega lapse toetus	47	5731	53	170	65663	6049
Elluastumistoetus	17	3338	21	108	43767	3904
lastekodulapsele						

Joonis 8. Laste- ja peretoetuste kogusumma ühe omavalitsuse 0-18aastase lapse kohta 2007. aastal kroonides

⁶ Antud suhtarv on arvatud 1. klassi mineku, koolialustuse ja õppevahendite muretsemisega seotud toetuste peale kokku, kuna osades omavalitsustes on ainult universaalne toetus kooli minevale lapsele.

vahel ehk vaesuse ($r = 0,15$) vahel. Positiivne seos toimetulekutoetustega näitab valdade puhul ka, et erinevat laadi peretoetused on otseselt mõeldud lastega peredele kehva majandusliku olukorra leevendamiseks.

3.1.1 Lastega seotud toetused

Peaaegu kõik Eesti omavalitsused maksid kohalikust eelarvest **sünnitoetust**. Ainult Ruhnu, Piirissaare ning Püssi sünnitoetust 2007. aastal ei maksnud. Keskmise toetuse suurus oli 3142 krooni. Valdade ja linnade sünnitoetused keskmiselt oluliselt ei erinenud. Linnade puhul oli kõige sagedasem sünnitoetuse summa 5000 krooni, valdades 3000 krooni. Kõige suuremaid sünnitoetusi maksid 2007. aastal Saue linn, Rannu ja Haanja vald. 2007. aastal maksis üle 5000 kroonist sünnitoetust 40 Eesti omavalitsust (18%). 32 omavalitsuses (15%) jäi sünnitoetus 4000 ja 5000 krooni vahele ning 52-s (23%) 3000 ja 4000 vahele. 58 omavalitsust (26%) maksid sündinud lapsele 2000 kuni 2999 krooni suurust toetust. 39 omavalitsust maksid lapse sündimise puhul toetust vähem kui 2000 krooni.

Korrelatsioonanalüüs näitas, et sünnitoetus oli kõrgem jõukamate inimestega omavalitsustes (toimetulekutoetust inimese kohta oli väiksem, $r = -0,21$).

Beebipakke andvate omavalitsuste hulk on kasvanud 2005. aastaga võrreldes 13% -lt 16%-le, **väikelastetoetust** maksvate omavalitsuste arv aga 1 protsendi võrra.

Paljulapselistele peredele maksid 2007. aastal täiendavat toetust 15 linna ja 87 valda. Maaomavalitsustes oli lasterikastele peredele makstava toetuse suurus 755 krooni võrra suurem kui linnas (summa vastavalt 2473 ja 1718 krooni saaja kohta).

Veidi üle poole omavalitsustest maksis toetust **puudelastele**. Kuna puudega inimeste erivahendid ja hooldus on väga kallis, siis on ka antud toetuse summad saaja kohta kõige suuremad. Keskmise toetuse suurus linnades oli 7367 ja valdades 5845 krooni. Enim oli omavalitsus ühe puudelapse eest välja maksnud 65663 krooni.

Elluastumistoetust maksis 2007. aastal lastekodulastele 47 omavalitsust. Pooltel juhtudel varieerus omavalitsuste poolt makstav toetussumma 1500 kuni 4000 krooni vahel.

3.1.2 Koolitoetused

Koolitoetuste all käsitletakse toetusi, mida makstakse esimesse klassi mineku, õppeaasta alguse, koolitarvete muretsemise, põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise, eduka õppimise, kutsekoolis/ülikoolis õppimise ja internaadis elamise puhul.

Kõige enam kasutatud koolitoetus oli **esimesse klassi mineku** toetus, mida maksti enamasti 500 – 1000 krooni ulatuses õpilase kohta. Kõige suuremad koolimineja toetused olid 2007. aastal Tallinnas, Aegviidus ja Rõuges (5000 krooni saaja kohta). **Koolivahendite ostmiseks** läinud summasid (n.ö töövihikuraha) aitasid õpilastel kompenseerida enam kui kolmandik omavalitsutest, keskeltläbi toetati ühte õpilast 400 - 1000 krooniga aastas.

Rohkem kui pooled omavalitsused maksid **põhikooli lõpetajatele** toetust, valdavalt 400 – 600 krooni ühe õpilase kohta. **Keskooli või gümnaasiumi lõpetajaid** premeeriti 2007. aastal enamasti 500 – 1000 krooniga. Tabelis 12 märgitud minimaalsed ja maksimaalsed toetussummad erinevad suuresti seetõttu, et osad omavalitsused tegid koolilõpetajatele kingitusi ja jagasid meeneid, teised aga maksid rahalist toetust.

Edukale õpilasele makstav preemia varieerus peamiselt 400 kuni 1500 krooni vahel. Maidla vald maksis isegi 10000 krooni tublile õpilasele.

2007. aastal maksis 41% omavalitsustest **toetust ülikoolis või kutseõppeasutuses õppivatele noortele**. Enamasti ulatus toetussumma 1000 – 2500 kroonini õppuri kohta. Valdades oli keskmine toetus umbes 2128 ning linnades 5719 krooni.

Kui 2005. aastal oli ainult üks linn, kes maksis **internaadis elamise toetust**, siis 2007. aastal oli selliseid linnasid juba kuus (Põlva, Kunda, Elva, Rakvere, Haapsalu, Põltsamaa). Toetussumma varieerus valdavalt 1500 – 5000 krooni vahel saaja kohta.

3.1.3 Tervisetootused

Kohalike tervisetootustena käsitletakse uuringus toetusi prillide ja ravimite ostmiseks. **Prillide muretsemiseks** määras rahalist abi 77% omavalitsustest. Neist umbes pooltes jäi toetuse suurus 550 – 1000 krooni piiresse lapse kohta. **Ravimite hüvitisi** maksti 2007. aastal suuremal jaol 500 – 1000 krooni ulatuses saaja kohta.

3.1.4 Muud toetused

69% omavalitsustest aitas rahaliselt oma elanikke, kellel oli **raske majanduslik olukord**. Keskmiselt toetati raskustes inimesi linnades 952 ja valdades 1160 krooniga, valdavalt jäi toetussumma 600 – 1500 krooni vahele saaja kohta. Raske majandusliku olukorra puhul makstav toetuse suurus ei olnud statistiliselt oluliselt seotud ühegi taustatunnusega.

Riideid ja abivahendeid jaotasid humanitaarabi korras paljud omavalitsused, kuid 30 omavalitsust tegid rahalisi kulutusi, et aidata oma elanikel neid muretseda. Enamasti toetati ühte saajat 500 – 1300 krooniga.

Jõulutoetus oli populaarsuselt kolmas toetusliik, mida kohalikud omavalitsused rakendasid. Enamasti ei makstud seda rahalise toetusena välja, vaid jõulupakkidena. Näiteks 70% omavalitsuse puhul jäi toetussumma alla 100 krooni. 5% omavalitsuses oli toetussumma saaja kohta 600 krooni või suurem. Juhul kui jõulutoetust maksti majanduslikult raskes olukorras peredele, oli toetussumma suurus keskmiselt suurem (645 krooni saaja kohta).

Transpordikulused hüvitasid 55% omavalitsustest valdavalt 800 – 2500 krooniga.

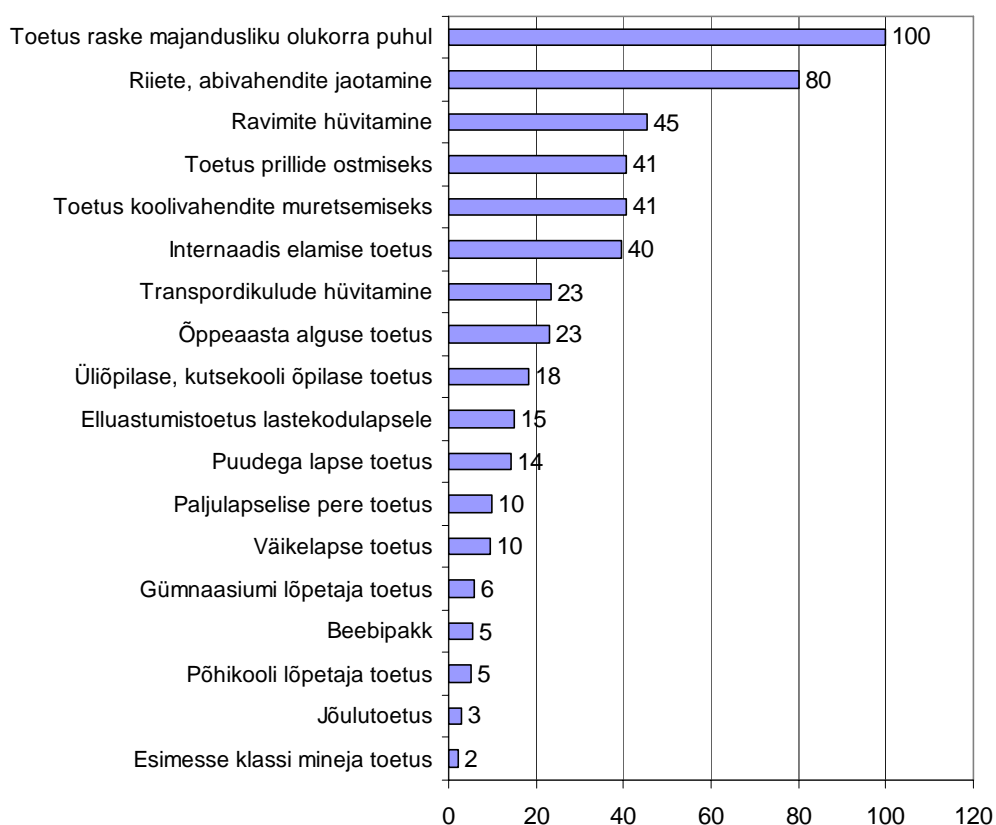
Omavalitsustel oli võimalus ka ise lisada mõni toetuseliik, mida ei olnud ankeedis loetelus märgitud. Kõige sagedamini toodi välja vähekindlustatud peredele lasteaia toiduraha ja/või kohamaksu kompenseerimist (17 omavalitsust, keskmiselt 1339 krooniga aastas saaja kohta). Kaks omavalitsust määrasid eraldi toetust üksikemadele. Kaks omavalitsust maksid kooliõpilastele autoõppes osalemise toetust. Ära märgiti veel vähekindlustatud peredele õppeekskursioonide ja huvihariduse kompenseerimine ning kingitused beebidele (hõbelusikas).

<p><i>2007. aasta kõige heldem laste- ja peretoetuste maksja oli Saue linn.</i></p>

3.2. Peretoetuste sõltumine sünnijärjekorrast ning pere majanduslikust olukorrast

Üldiselt laste- ja peretoetuste maksmine sünnijärjekorrast ei sõltunud. Kolm omavalitsust tõid välja, et neil makstakse sünnitoetust lähtuvalt laste sünnijärjekorrast.

Jooniselt 9 on näha, et kõige sagedamini võeti pere majanduslikku olukorda arvesse raske majandusliku olukorra leevendamiseks ning riiete ja abivahendite muretsemiseks makstud toetuste puhul. 45% omavalitsustest arvestas lastele ravimite kompenseerimisel ning 41% prillide muretsemisel pere materiaalsel olukorda. Umbes samapalju oli ka selliseid omavalitsusi, kes maksid õpilastele koolivahendite ostmiseks ja internaadis elamiseks toetust lähtudes pere rahalist seisust. Kõige vähem võeti pere materiaalsel olukorda arvesse 1. klassi minevale lapsele toetuse ning jõulutingituse tegemise puhul. Sünnitoetus oli ainuke toetusliik, mida maksti kõikidele saajatele Eestis nende majanduslikku olukorda arvestamata.

Joonis 9. Toetused, mida makstakse pere rasket majanduslikku olukorda silmas pidades (protsent küsimusele vastanud ning vastavat toetust maksvate omavalitsuste arvust)

3.3. Kohalikud teenused lastele ja lastega peredele

Omavalitsustelt küsiti, milliseid erinevaid lastega peredele mõeldud teenuseid nad osutasid ning kui suured olid teenustega seotud kulutused 2007. aastal. Tulemustest selgus, et 69% kõikidest omavalitsustest kompenseeris mingit liiki teenuseid. Linnadest hüvitas teenuseid 91%, valdadest 65%. Korrelatsioonanalüüs näitas, et linnade puhul on teenuse hüvitiste suurus positiivselt seotud elanikkona arvukusega ning negatiivselt elanike sissetulekute suurusega. Teisiti öeldes, mida väiksemad

on omavalitsuse inimeste sissetulekud, seda tõenäolisemalt omavalitsus kompenseerib erinevaid teenuseid, ning mida rohkem on omavalitsuses inimesi, seda suurem on ka nõudlus vastavate teenuste järele. Antud järeldust kinnitab ka asjaolu, et umbes kümnendik maaomavalitsustest teatas, et nende vallas puudub üldse teenusest huvitatute sihtgrupp.

Tabelist 12 selgub, et kõige enam kompenseerisid omavalitsused lastele ja lastega peredele **nõustamisteenuseid**. Nõustamisteenuste hulka on arvatud nii psühholoogiline nõustamine, võlanõustamine, õigusabi, sõltuvusalane nõustamine kui ka kriisiabi. Nõustamisteenuste hüvitamine oli ühtmoodi populaarne nii linnades kui ka valdades. Valdavalt varieerusid kulutused antud teenusele ühe saaja kohta 2500 – 12000 krooni piires.

Tabel 12. Kohaliku omavalitsuse poolt osutatud teenused lastele ja lastega peredele saaja kohta 2007. aastal (kroonides)

Teenuse nimetus	% KOV-dest	Min	Maks	Keskmine
Varjupaigateenus	24	36	59747	10069
Nõustamisteenus	41	45	8800	1308
Tugiisiku või isikliku abistaja teenus	19	375	110229	9066
Lastekoduteenus	24	623	122034	24117
Eluasemeteenus	10	305	102100	18655
Kasupere teenus/toetus	16	500	24000	5690
Eestkoste toetus	9	496	21600	3433
Koduteenus lapsele	3	320	6830	3443
Diagnostika- ja raviteenus	3	550	297029	51456
Toitlustamine väljaspool kooli ja lasteaeda	6	250	11297	2353

Ligi veerand omavalitsustest osutas ise **varjupaigateenust** või maksis teisele omavalitsusele nende varjupaigas viibinud oma elaniku eest. Antud teenust finantseerisid 49% linnadest ning 16% valdadest. Keskmine kulutus linnades oli 12876 ning valdades 8489 krooni saaja kohta.

24% omavalitsustest maksis ka lapse lastekodus viibimise eest. **Lastekoduteenuse** kompenseerimine on üks kallimaid teenuste liike omavalitsuse jaoks. Pooltes omavalitsustes jäi lastekodulapse toetamine 5000 kuni 32000 krooni piiresse. Ligi viiendik omavalitsustest rahastas **tugiisiku või isikliku abistaja** tegutsemist lastega perede aitamisel keskmiselt 9066 krooniga aastas. Linnades oli tugiisiku tegevuse finantseerimine palju enam levinud kui valdades (protsentuaalselt vastavalt 36 ja 17).

Lapse kasuperre võtmist ja tema seal ülalpidamist toetas 21% linnadest ja 15% valdadest. Enamasti maksti sellisele perele 2000 kuni 5000 krooni aastas. **Eestkosteperele** maksid toetust 4 linna ja 16 valda. Kõige sagedasem toetussumma, mida sellistele peredele maksti oli

1000 krooni.

Eluasemeteenuseid, seal hulgas ka eluaseme remontimist ja lapsele või lastega perele elamiseks kohandamist rakendasid 2007. aastal 5 linna ja 17 valda. Kuna kommunaal- ja remondikulud on kallid, siis seeõttu on ka märgitud teenuseliigi maksimaalsed summad üsna suured. Pooltes omavalitsustes olid antud teenusele tehtud kulutused keskmiselt 7500 – 20000 krooni vahemikus saaja kohta.

Koduteenus oli üsnagi harva esinev teenuseliik. Kuus omavalitsust märkisid, et nad osutavad antud teenust oma elanikele. Seitse omavalitsust (kuus linna ja üks vald) finantseerisid lastele ja lastega peredele **diagnostika- ja raviga** seotud kulutusi. Antud teenuse all on silmas peetud anonüümset HIV testimist, metadooni asendus- ja võõrutusravi, laste ja noorukite sõltuvushäirete ravi ning rehabilitatsiooniteenust lastele ja lastest sõltlastele. **Toitlustamisteenuseid** (sh. supiköök) osutasid 2007. aastal neli linna ja kümme valda keskmiselt 2353 krooniga saaja kohta.

4. OMAVALITSUSTE TOETUS LASTEGA PEREDELE JA LASTELE KOKKU

Erinevate lastele suunatud omavalitsuste vahendite võrdlus näitab, et suurima osa lastele ja lastega peredele mõeldud kulutustest hõlmasid hariduse ja huviharidusega seotud kulutused (66%). Päevahoid moodustas umbes 31% ja kohalikud peretoetused 2% kõigist lastele mõeldud vahenditest. Kulude struktuuris on võrreldes 2003. aastaga kõige silmapaistvam päevahoiu kulutuste osatähtsuse tõus linnades. 2003. aastal moodustasid päevahoiu kulud linnades 30%, 2007. aastal 38%. Absoluutarvudes lapse kohta tehtud investeeringus suurenenud 16 000 krooni võrra, neis linnades 11 000 krooni ja maavaldades 24 000 krooni võrra lapse kohta aastas. Kõige enam on suurenenud kooli- ja huvihariduse kulud lapse kohta.

Linnades ja valdades oli lastele mõeldud kohalike kulutuste struktuur erinev (Tabel 13). Maavaldades moodustasid kogu lastele minevast rahast tunduvalt suurema osa kooliga seonduv kui linnades. Päevahoiu kulude osatähtsus olid linnades jätkuvalt suurem kui maal.

Tabel 13. Linnade ja valdade kulutused EEK keskmiselt ühe 0-18 aastase lapse kohta aastas 2007

	Eesti		Linnad		Vallad	
	Keskmine	%	Keskmine	%	Keskmine	%
Peretoetused + lastetoetused + abi/ 0-18	473	2	483	2	459	1
Koolikulud + huviharidus / 0-18a	18786	66	13788	59	26656	74
Päevahoid/0-18	8803	31	8768	38	8858	25
Sotsiaalteenused lastele ja l. peredele	221	0	323	1	59	0
Kokku	28283	100	23362	100	36032	100
N	227		33		194	

Üldise lapsesõbralikkuse määramiseks kasutati rahaliste kulutuste kogusummat, mis võtab kokku KÕIK lastega seonduvad investeeringud 0-18aastase lapse kohta.

Tabel 14. Linnade ja valdade kulutused kokku EEK aastas 2007

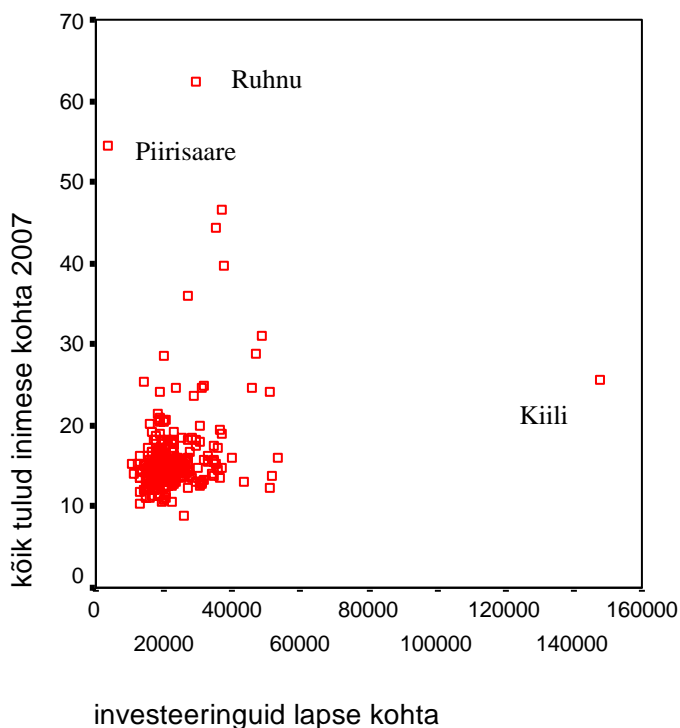
	Eesti		Linnad		Vallad	
	Summa	%	Summa	%	Summa	%
Peretoetused + lastetoetused + abi/ 0-18	132760208	2	82751834	2	50008374	2
Koolikulud + huviharidus / 0-18a	5267505828	66	2364406456	59	2903099372	74
Päevahoid/0-18	2468315896	31	1503582354	38	964733542	25
Sotsiaalteenused lastele ja l. peredele	61867497	0,01	55472032	0,01	6395465	0,01
Kokku	7930449429	100	4006212676	100	3924236753	100
N	227		33		194	

Kultused lapse kohta varieerusid 3700 kuni 147700 krooni vahel aastas lapse kohta. Seega oli ligi 40 kordne erinevus kõige tublima ja kõige tagasihoidlikuma omavalitsuse vahel.

Koondnäitaja oli nii linnades kui valdades seotud omavalitsuse jõukusega ning laste osatähtsusega rahvastikust. Jõukamatel ja suurema lapsrahvastiku osatähtsusega omavalitsustel oli kalduvus olla ka lapsesõbralikum (Joonis 10).

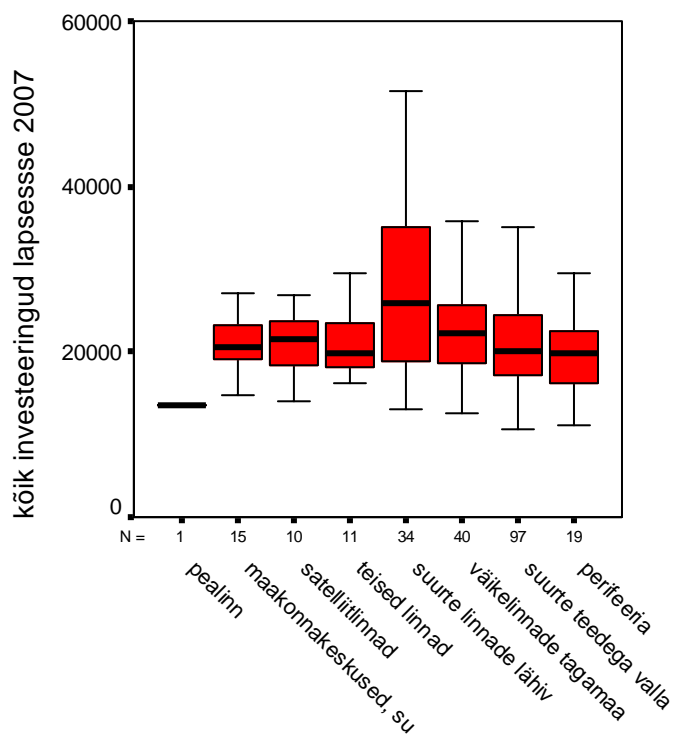
2007. aastal oli Eesti kõige lapsesõbralikum kohalik omavalitsus Kiili vald.

Aasta kõige lapsesõbralikum vald eristub teistest selle poolest, et tegemist on küll jõuka, kuid mitte kõige jõukamate hulka kuuluva omavalitsusega. Seega on lapsesõbralikkus olnud ka teadlike otsuste tulemus.

Joonis 10. Lapsesõbralikkus ja tulud inimese kohta

Erinevate omavalitsuse tüüpidest on keskmiselt maaomavalitsused lapsesõbralikumad kui linnad (Joonis 11). Maaomavalitsustest omakorda on kõige lapsesõbralikumad suurte linnade ümbruskonna vallad. Linnad on suhteliselt sarnased, va teistest eristuv pealinn. Pealinna puhul võib olla osaliselt tegemist ka mastaabiefektiga – kuna mitmed teenused on lapse kohta suure kasutajaskonna tõttu odavamad, siis võib laste heaolu olla mõnevõrra kõrgem, kui investeeringute tase objektiivselt näitab.

Joonis 11. Lapsesõbralikkus ja kohaliku omavalitsuse tüüp

Tabel 15 Eesti tublimad omavalitsused laste ja perede toetamisel 2007. aastal

<i>Lapsesõbralikkus</i>	<i>Kool ja huviharidus</i>	<i>Päevahoiu kättesaadavus</i>	<i>Lapse ja peretoetused</i>
<i>Kiili (Harju)</i>	<i>Noarootsi (Lääne)</i>	<i>Vaivara (Ida-Viru)</i>	<i>Saue Linn (Harju)</i>
Noarootsi (Lääne) Vändra alev (Pärnu) Viimsi (Harju) Paikuse (Pärnu)	Vändra alev (Pärnu)	Helme (Valga) Rannu (Tartu) Torgu (Saare) Ruhnu (Saare) Mäetaguse (Ida-Viru) Laimjala (Saare) Meremäe (Võru) Koonga (Pärnu)	Vormsi (Lääne) Ruhnu (Saare)

KOKKUVÕTE

- 1.** 2007. aastal oli Eesti kõige lapsesõbralikum kohalik omavalitsus Kiili vald.
- 2.** Vanematele kõige lastepäevahoiu sõbralikumad olid Vaivara ja Koonga vald.
- 3.** Kõige lastesõbralikum omavalitsus peretoetuste vallas oli Saue linn.
- 4.** Kohalike omavalitsuse lastele ja peredele minevatest vahenditest moodustavad keskmiselt kõige suurema osa hariduse, huvihariduse ning vaba ajaga seotud kulud (60%). Lastepäevahoid moodustab 37 % ja peretoetused 2% kõigist omavalitsuse kulutustest lastele jalastega peredele.
- 5.** Nii valdades kui linnades oli lapsesõbralikkus seotud omavalitsuse tulubaasi ning laste osatähtsusega rahvastikust. Jõukamad ja suurema laste osatähtsusega omavalitsused tegid ka suuremaid investeeringuid lapse kohta.
- 6.** Keskmiselt maksid lapsevanemad päevahoiu eest maal 400 krooni ja linnades 600 krooni lapse kohta.
- 7.** Üldist lapsesõbralikkust mõjutab positiivselt omavalitsuste jõukus ja lapsrahvastiku suurem osatähtsus.

Viited:

Ainsaar, M., Soo, (2006) Omavalitsuste toetus lastega peredele 2004-2005. Raport Rahvastikuministri büroo, Tartu Ülikool.

Ainsaar, M., Soo, K., Aidarov, A. (2005) Omavalitsuste toetus lastega peredele 2003-2004. Raport Rahvastikuministri büroo, Tartu Ülikool.

Ainsaar, M., Aidarov, A. (2003) Lastepäevahoid Eesti kohalikes omavalitsustes aastal 2002. Sotsiaaltöö 2, lk 39-41.